

Zachtjes kabbelt de Jordaan in de Pauluskerk

‘Christ unser Herr zum Jordan kam’, BWV 7

Nooit eerder voerde de Bachcantorij deze cantate uit. Zij klonk voor het eerst op 24 juni 1724, het feest van Johannes de Doper, en dateert uit het tweede seizoen van Johann Sebastian Bachs verblijf als cantor van de Thomaskerk in Leipzig. Het kerkjaar 1724-25 zou zijn meest productieve cantatejaar worden. Net als zijn muzikale tegenstem Telemann elders in Duitsland, wilde ook Bach een complete cantatereeks componeren gebaseerd op een eenduidig en samenhangend grondplan in tekst en muziek.

De koraalcantates uit de tweede jaargang

Bijzonder aan deze jaargang is, dat de componist een weloverwogen kunstzinnig concept wilde volgen. Bach baseerde deze tweede cantatecyclus op tekst en melodie van geselecteerde kerkliederen passend bij de kerkelijke zondag, en waar mogelijk ook verbonden met de evangelielezing van die dag. Om te voldoen aan de compositorische regels van de cantate kon de onveranderde tekst (meestal de begin- en slotregels van het gekozen koraal) vaak alleen dienen voor de openings- en slotkoren. Het middendeel moest dan opnieuw gedicht worden om te kunnen passen in de structuur van recitatief en aria. Om ook daarin een eenheid in aanpak en stijl te treffen en zo een extra rode draad te spinnen, zocht Bach naar een tekstschrijver die de gehele cyclus voor zijn rekening kon nemen. Die auteur was waarschijnlijk Andreas Stüber, voormalig conrector van de Thomasschool. Diens abrupt overlijden eind januari 1725 verklaart wellicht waarom Bach zijn ambitieuze plan niet consequent heeft kunnen voltooien. Vanaf Pasen 1725 veranderde de cyclus.

Cantate BWV 7

Aan de tekst van de cantate ligt een kerkhymne uit 1541 van Martin Luther ten grondslag. Het eerste en het laatste couplet van zijn dooplied zijn respectievelijk aan het begin en het eind van de cantate letterlijk overgenomen. De tussenliggende zes coupletten zijn bewerkt voor de middendelen, waarbij de tekstdichter opvallend dicht bij de oorspronkelijke liedtekst blijft. Er is geen verwijzing naar de schriftlezingen voor die dag.

In het openingskoor waarin al een voorproefje van een klein vioolconcertje verscholen zit, hebben dit keer niet de sopranen maar de tenoren de cantus firmus.

De gehele cantate is gericht op de doop van Jezus in de Jordaan, verricht door Johannes de Doper, en de betekenis van die doop voor later tijden. Het water staat symbool voor Gods woord en Gods geest. Water dat zondaren doopt en reinigt. Daarover zingt de bas (lees Johannes de Doper) in zijn sober geïnstrumenteerde aria. In het tenor recitatief wordt, heel uitzonderlijk, God sprekend opgevoerd met de woorden “Deze is mijn geliefde zoon... neemt hem aan als uw heiland en hoort zijn kostbare onderwijzingen.” In de daaropvolgende aria zit de crux van het doopritueel in de Jordaan. Gods stem klonk, zijn zoon werd als mens gedoopt, de heilige geest verscheen in de gedaante van een duif: hier manifesteert de drieëenheid zich op volle kracht. De tenor zingt natuurlijk in heilige driekwartsmaat samen met het orkest. Door toevoeging van een derde partij, de solo viool, wordt door Bach de drievuldigheid zo fraai in beeld gebracht. Net als in het openingskoor wiegt deze hitgevoelige muziek aangenaam heen en weer, eb en vloed; horen wij daar niet de gestage golfslag van de Jordaan!

In het recitatief van de bas wordt de na zijn kruisdood verrezen Jezus sprekend opgevoerd, “Ga uit over de wereld en leer alle volken: wie op aarde gelooft en gedoopt wordt, die zal zalig worden”.

In de laatste aria, een kort optreden van de alt bekruipt je een licht Wachttoeren- gevoel: alleen door doop en geloof ontlopen we onze verdoemenis. Waar hebben we dat eerder gehoord. Keren we in het slotkoraal terug naar Luthers hymne waarin nog eens in een notendop wordt samengevat hoe deze dooplechtigheid in de Jordaan werkelijk moet worden verstaan.

Het feest van Johannes de Doper wordt ieder jaar groots gevierd vlak om de hoek van Baarn, namelijk in Laren. De St. Jan processie, de enige processie boven de grote rivieren, valt dit jaar op zondag 26 juni. Zie www.belkerken.nl/sintjan/processie.html .

Pauluskerk zondag 19 juni 2011

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 7 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Pauluskerk. Voorganger is Ds. Th. De Kok.

Als vocale solisten verwelkomt de cantorij Ella Rombouts, alt, Erik Janse, tenor en Erks Jan Dekker, bas. Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van (een van) de vocale solisten (zie bijlagen)